Laudatio při udělení Ceny Otokara Fischera Neilu Stewartovi

OPEN ACCESS

Alfrun Kliems

Humboldt-Universität zu Berlin, Institut für Slawistik und Hungarologie
alfrun.kliems@hu-berlin.de

Místo zdravice: Neila Stewarta chci představit jako nositele Ceny Otokara Fischera, což je pro mě mnohonásobná radost. Zaprvé proto, že napsal knihu, která představuje solidní vědeckou studii, jak si Cena Otokara Fischera žádá. Zároveň je to ale kniha hladce vyprávěná a vysloveně zábavná, která mi opakovaně vyvolávala na tváři úsměv a smích. Tkví to v proměnách přístupů: Stewart se ke svému předmětu — *Moderní revui* — jednou analyticky přibližuje, jindy se od něj ironicky distancuje a své odcizení vysvětlí, lakonicky pojedná, aby ho nakonec teoreticky naporcoval.

Zadruhé je to vskutku radost, když se dobrá literární věda stává dobrou literaturou. To se tu děje jednak popsaným přístupem k předmětu, zároveň ale i stylisticky. Neil Stewart ukazuje připravenost riskovat tím, že pointu nadsadí nebo k ní pro názornost připojí metafory. Tak se tu spřádají „dekadentní výmysly" („dekadentes Seemannsgarn") nebo existuje nejen kafkovské, nýbrž i „karáskovské" — v návaznosti na spoluzakladatele *Moderní revue* Jiřího Karáska ze Lvovic. Dozvíme se však také, že Stanisław Przybyszewski „se na dalekém severu pochopitelně nudil, maje prý pouze hodinu denního světla" („sich im hohen Norden bei nur einer Stunde Tageslicht nachvollziehbarerweise gelangweilt hat") a Karásek zaujímal „k faktické realitě notoricky kreativní vztah" („zur faktischen Realität ein notorisch kreatives Verhältnis hatte"). Že Stanislav Kostka Neumann vyznával jako „vystřízlivělý vzpomínající marxista" („ernüchtert reminiszierender Marxist") a Arnošt Procházka „dbal o korektní užívání slovanského genitivu" („war über den korrekten Gebrauch des slawischen Genitivs besorgt"). Že Miloš Marten nastoupil do *Moderní revue* jako „teenager" a staral se v redakci o „neuvolněnou atmosféru" („unentspannte Atmosphäre"). Tato pozorování jsou zlehka čtena s Gillesem Deleuzem a Félixem Guattarim a opatřena špetkou Pierra Bourdieua.

V takovém stylu předložil Neil Stewart v knize *Bohemiens im böhmischen Blätterwald. Die Zeitschrift* Moderní revue *und die Prager Moderne* (2019) standardní dílo, které rekonstruuje razantní vzestup a hluboký pád časopisu, ústředního orgánu své doby a svého prostředí. Nastupujíc jako „the Wildes of Bohemia" a radikální nonkonformní „Dandy-Magazin", pohybovala se *Moderní revue* po první světové válce stále více a více směrem k šovinistickému nacionalismu a stávala se stále protiněmečtější a protižidovštější. Co začalo jako průlom do mezinárodních literárních vod, skončilo v jazykové a ideologické předpojatosti národního obrození. Tedy přesně v oné úžině,

OPEN ACCESS

z níž se časopis svého času hodlal vymanit. Hluboce tragický — anebo hluboce ironický příběh, záleží na úhlu pohledu.

Neil Stewart vykresluje tuto historii od počátečního skandálního listu přes instituci pražské moderny až k hlásné troubě extrémní pravice způsobem, který vede Steffena Höhneho k tomu, aby v recenzi knihy pro *Bohemii* (roč. 60, 2020, č. 1) hovořil o „biografii" *Moderní revue*. A trefuje se do černého. Na jedné straně nechává životopisec Neil Stewart zúčastněné promluvit, činí jejich debaty právě tak živoucími jako jejich mediální kalkuly, nechává v textu pražskou modernu obživnout, překládá její polemiky do jiskřivé němčiny. Nakonec pak s nimi sám polemizuje, jakož i s jejich účastníky, s Wildy a Strindbergy, s Karásky a Procházky, s Nietzschi a Przybyszewskými.

Na druhou stranu se v základním ironickém postoji neztrácí sympatie pro oživený předmět, dovolí-li si Neil Stewart projevit stranickost, účast, ba nakonec smutek nad koncem časopisu. Pokusil se zachytit emfatickou pomatenost tváří v tvář jeho intelektuálnímu, estetickému a mravnímu úpadku — jenž nás zároveň nutí k tomu opětovně přemýšlet o ambivalenci moderny a její radosti z experimentování, o prekérním příslibu její emancipace a v něm obsažené blízkosti tragiky a ironie.

Takové uchopení pražské moderny svědčí o intelektuální pružnosti Neila Stewarta. Narozen 1971 v Kolíně na Rýnem nalezl akademickou vlast na univerzitě v Bonnu a svou předchozí monografii věnoval ruské recepci *Tristrama Shandyho* Laurence Sternea. Ten se rovněž vyznačuje radostí z jazyka, z experimentu a neočekávaných kombinací. Toto jsou také rysy, jež charakterizují nyní oceněnou monografii. A vedou i k onomu čtenářskému potěšení, které jsem se zde pokusila vyzdvihnout při vědomí všech akademických zásluh, píle a inspirativnosti dílčích poznatků.

Závěrem budiž zmíněna poslední radost z této četby: dedikace Johnu Neubauerovi. S Johnem se cítím spojena prostřednictvím společného koníčka — středoevropského literárního exilu — i po jeho smrti v roce 2015. Jsem přesvědčena, že by se mu kniha Neila Stewarta líbila právě proto, že českou látku představuje nejen německojazyčnému čtenářstvu, nýbrž ji s naprostou samozřejmostí předkládá k recepci celoevropské.

Z němčiny přeložil Zbyněk Fišer.